

Василенко К.М.*

ПОЛІТИЧНА ІНТЕРНЕТ-ЖУРНАЛІСТИКА В УКРАЇНІ; ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ

В статті аналізуються дискусійні питання розвитку політичної інтернет-журналістики в Україні, наводиться історичний екскурс, дається прогноз розвитку ситуації.

Ключові слова: Інтернет, партії, політична журналістика, масова свідомість, політологи, виборці, вплив.

В статье анализируются дискуссионные вопросы развития политической Интернет-журналистики в Украине, приводится исторический экскурс, дается прогноз развития ситуации.

Ключевые слова: Интернет, партии, политическая журналистика, массовое сознание, политологи, избиратели, влияние.

The article is devoted to the debatable questions of development of political Internet journalism in Ukraine are analyzed, to be resulted historical экскурс, the forecast of development of a situation is given.

Keywords: internet, parties, political journalism, mass consciousness, political, voters, influence.

Інтернет настільки стрімко увійшов в масову свідомість, що досі не маємо бодай наближеної до певної повноти дефініції цього явища. Технократичні визначення межують з абстрактно-гуманістичними, спроби прагматично-утилітарно пояснити цей цивілізаційний феномен суперечать здивовано-емоційним і т.д. Нарешті, є іронічно-саркастичні висловлювання, найвідоміше з яких приписують одному із відомих дослідників науки минулого століття Станіславу Лему: «Найбільше відкриття в історії людства спричинило до того, що більша частина цього ж людства має можливість швидко зайти на порносайти» [1].

В даній науковій розвідці не маємо на меті навести універсальну дефініцію. Вже з огляду на той факт, що Інтернет – досить поширена система, що чекає на своє осмислення і, зрештою, цілком можливо посяде своє почесне місце в історії людства. Приміром, як технологічна революція чи світові війни, себто – Інтернет залишиться в історичній пам'яті як феномен, що властивий для певного цивілізаційному етапу, не більше того. Поки що, цілком логічно керуємося досить переконливим загальноприйнятним правилом, згідно якого новітні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та Інтернет є одними з найбільш важливих факторів, що визначають формування суспільства ХХІ століття. Їхній стрімкий розвиток і поширення набули сьогодні характеру глобальної інформаційної ре-

* здобувач Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, шеф-редактор інтернет-порталу «Lb.UA» («Левый берег»)

Науковий керівник: проф. Чічановський. А.А.

волюції, що впливає на політику, економіку, управління, культуру й інші сфери життєдіяльності суспільства. Результатом цієї революції є становлення суспільства нового типу, де інформація й знання стають головним ресурсом подальшого розвитку. Телекомунікації за допомогою Інтернету відкривають для суспільних і гуманітарних наук принципово новий сегмент соціальної реальності.

Що стосується України, то станом на 1 липня 2010 року в Україні було 12,6 млн. інтернет-користувачів віком від 15 років. Розподіл їх є нерівномірним. Лише 36% користувачів, старших 15 років, зосереджені у селах та невеликих містечках; при цьому 3,2 млн. користувачів зосереджено в шести найбільших містах України. Віковий розподіл користувачів, старших 15 років, виглядає таким чином: 15-29 років – 59%, 30-34 роки – 36%, 45-59% – 15% [2].

На думку О.Маліса, автора дисертаційного дослідження на тему розвитку Інтернету в Україні, дослідження Інтернету «провадять здебільшого соціологи й психологи», предметне поле дослідження проблематики «Інтернет і політика» в Україні ще тільки формується, внаслідок чого політичні аспекти розвитку Інтернету, що відображають новий рівень суспільно-політичних відносин, досліджені поки що недостатньо. Ще не остаточно визначено теоретико-методологічні принципи таких досліджень з урахуванням української специфіки [3].

Низька інтернет-культура, як і взагалі невисокий рівень політико-правової культури в нашій державі, призводить до того, що хоча інтернет-сторінки, інтернет-сайти, навіть – інтернет-портали є практично в кожній політичній партії або громадському русі, їх зміст, ідейно-теоретичне наповнення і форма виразу не відповідають критеріям політичної журналістики.

Також сьогодні всі органи державної влади, практично всі політико-консультативні центри з державною формою фінансування мають власний сайт в Інтернеті. Уже накопичено значний емпіричний матеріал з дослідження веб-сайтів, блогів, аудиторії Інтернету тощо. Однак тема Інтернету як комунікативного засобу і його ролі в діяльності суб'єктів політичного процесу, незважаючи на свою актуальність, у вітчизняній політичній науці поки що вивчена вкрай недостатньо.

Причиною останнього може бути кілька пояснень. Перша причина: високий рівень корумпованості державної влади, що не дозволяє адекватно оцінювати зміну політичної обстановки і своєчасно інформувати пересічних громадян про новації. Другою причиною є, безперечно, той факт, що Україна – країна, що за різними підрахунками, відстала в технологічному розвитку від провідних країн Європи і Америки як мінімум на 50-70 років і відставання це зберігається, маючи тенденцію до збільшення. Третя причина недостатнього розвитку інформування через Інтернет про перебіг політичних і соціально-економічних процесів в Україні: електронні засоби масової інформації належать окремим олігархам або фінансово-економічним групам, представники яких – вихідці з криміналізованих елементів, які не отримали відповідної освіти, а продовжують керуватися навіть в державному управлінні стереотипами злодійських «сходів».

Проте, ми не можемо оминати тої офіційно визнаної доктрини, згідно якої, на початку ХХІ століття відбуваються значні зміни в соціальній реальності, що зумовлені впровадженням нових інформаційних технологій в суспільне життя. Це і зумовлює необхідність осмислення трансформаційних процесів, що діються в сучасному світі.

Загальноприйнятим фактом також є той факт, що основною соціотехнічною умовою, яка формує і спрямовує процеси постіндустріального суспільства, є цілеспрямоване використання в соціальній практиці штучного інтелекту, зокрема, інформаційно-комунікативних технологій. Все це зумовило вибір теми наукової розвідки.

Мета друкованої роботи полягає у виявленні комунікативної ролі Інтернету в діяльності суб'єктів сучасного політичного процесу в Україні. Серед них – політичні партії, рухи, громадські об'єднання тощо.

Завданням друкованої роботи є:

- проаналізувати стан дослідження політичного сегмента Інтернету в сучасних наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених;
- розглянути відносини «Інтернет – суспільство – політика»; проаналізувати стан політичного інформування, пропаганди, агітації через провідні інформаційно-політичні та політичні портали і сайти. Насамперед, УНІАН, сайт «Українська правда», інтернет-портал «Левый берег» тощо.

Об'єктом дослідження є політична діяльність, здійснювана за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Предметом дослідження є комунікативний вплив Інтернету на суб'єктів політичного процесу в Україні.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є система філософських, загальнонаукових і спеціальних наукових методів, найбільш ефективних для реалізації поставлених наукових завдань.

Ступінь розробки проблеми. Аналізу і вивченню теоретичних аспектів Інтернету і його інтегрованому впливу на соціум протягом 80-х рр. минулого століття, першої половини 90-х рр. минулого століття було присвячено незначна кількість спеціальних досліджень, переважно в англійській літературі. Це пояснюється тим фактом, що сам Інтернет остаточно сформувався як феномен суспільного життя, прямий наслідок розвитку технологічної цивілізації, лише на початку 90-х рр. минулого століття. Саме в цей час починається вивчення феномену Інтернету і приходить розуміння того, що Інтернет вже фактом свого існування, помітно впливає на суспільство.

Серед перших дослідників проблеми слід виділити Д.Белла, котрий ще в 1973 році почав активно запроваджувати в наукову термінологію, а згодом в суспільну свідомість поняття «постіндустріального» суспільства. Значний внесок в цю теорію зарубіжних вчених: Ж.Бодрійяра, У.Дайзарда, П.Дракера, Г.Кана, М.Кастельсва, Д.Лайона, М.Маклюенна, Дж.Мартіна, Й.Масуді, Т.Стоуньєра, Е.Тоффлера, А.Турена та ін. Теоретики постіндустріального суспільства відкрили широкі перспективи для вивчення сучасного суспільства інформаційного типу.

Серед українських фахівців назвемо праці В.Бебика, С.Даниленка В.Коляденка, Л.Кочубея, В.Недбая, А.Семенченка, А.Чічановського та ін.

Огляд наявних наукових досліджень політичного Інтернету, проведених вітчизняними й зарубіжними вченими, дозволяє дійти висновку, що вони зробили лише перший крок на шляху до опрацювання проблеми. у розробку даної проблематики. Водночас, поки що недостатньо досліджена роль політичного Інтернету в діяльності суб'єктів сучасного політичного процесу: партій, рухів, об'єднань громадян і, власне, окремих особистостей, які мають право обирати своїх лідерів.

Україна не так швидко, якби хотілося, проте поступово все активніше підключається до світової інформаційної мережі. А це означає, що поширення цифрових комунікаційних технологій, таких як електронна пошта, передача даних і текстів, інформаційний обмін у режимі он-лайн, завдяки якому стало можливим у реальному часі використовувати економічний успіх, паралельно сприяло навчанню й, до певної міри, демократичним процесам.

Постіндустріалізм та інформаційні процеси сприяли виникненню концепції інформаційного суспільства, що відбиває новий стан цивілізації. Її суть полягає в тому, що

стрімкий розвиток інформаційних технологій перевів постіндустріальне суспільство на новий якісний рівень – інформаційну стадію.

Зіставлення концепцій, фактів і аргументів прихильників і противників теорії інформаційного суспільства дає підстави визнати більш обґрунтованою точку зору, відповідно до якої інформаційне суспільство є лише новітньою стадією в розвитку капіталізму, що визначається як глобальний, корпоративний капіталізм та іменується також «інформаційним капіталізмом». Головна відмінна риса «інформаційного капіталізму» – домінуюче становище у світовій економіці й політиці нечисленних, вертикально й горизонтально інтегрованих транснаціональних корпорацій (ТНК). Маючи величезні багатства й будучи найбільшими споживачами й водночас виробниками інформації та нових інформаційних технологій (НІТ), саме ТНК в кінцевому підсумку визначають, яка інформація виробляється і хто отримує до неї доступ.

Стосовно України, то в цьому плані у нас надзвичайно важливою проблемою залишається вивчення електронних ЗМК: оскільки переважна більшість їх інвесторів, сповідуючи певну життєву філософію, примушує співробітників редакцій активно нав'язувати їм потенційним респондентам. Під питанням той факт, чи дозволяє загальноосвітній рівень інвесторів притримуватися, скажімо, концепцій «ліберального капіталізму» чи «постіндустріального суспільства». Життєдіяльність редакцій інтернет-видань залежить від багатьох суб'єктивних чинників, навіть – від настрою інвестора, тому часто-густо говорити про пошуки об'єктивної істини в журналістському розслідуванні не доводиться.

Серед найбільш значних політичних та інформаційно-політичних сайтів України, виділимо три, що, за свідченнями експертів із різноманітних кампаній, мають найбільше число відвідувань. Це – інформаційний сайт УНІАН, інтернет-портал «Левый берег», інформаційно-політичний, з елементами розважальної журналістики сайт «Українська правда».

УНІАН фінансується відомим українським мільярдером, який проживає в Швейцарії, «Українська правда» – за рахунок грантів, переважно зарубіжних. Нове для України явище інтернет-портал «Левый берег» фінансується за рахунок фонду Інституту Горшеніна. В останньому нараховується близько трьох десятків співробітників; вдвічі більше – в «Українській правді», більше ста співробітників – в УНІАН. Цікаво відзначити, що в усіх трьох інтернет-проектах кількість власне журналістів не перевищує 20% від загальної кількості колективу.

«Левый берег» оперативніше реагує на зміну в соціально-політичному устрою країни, вміщуючи на десяту ранку до ста повідомлень. «Українська правда» вибирає до тридцяти фактів і подає їх на розсуд читачів.

Цифра відвідувань сайтів є утаємниченою, проте відомо, що, безперечно, випереджає всіх УНІАН. Кількість відвідувачів, які цікавляться перебігом політичного життя в «Левом березі» доходить до 60 000 на тиждень. Коли йдеться про «жовті» матеріали: на зразок того, що популярна телезірка змінила колір волосся, тоді цифра відвідувачів сайту (відповідно – коментарів, обговорень), збільшується в кілька разів. «Українська правда» вже не є одноосібним опозиційним сайтом, як десять років тому, отже редакція змушена шукати нових методів та прийомів впливу на читача.

Група політичних та інформаційно-політичних видань в Україні, що спеціалізуються на внутрішньому і зовнішньому політичному аналізові мають ряд загальних специфічних характеристик щодо інноваційних процесів у жанроутворенні. Серед них визначаються основні.

Аналітичні політичні видання обирають оптимальний формат подачі фактичного матеріалу. Подібний редакторський хід дозволяє надати максимально велику площу під ре-

лізацію головного задуму автора і самої редакції: висвітлити перебіг політичних подій, показати всі нюанси і перипетії цього складного процесу [4].

Практично всі головні подачі в цих виданнях проілюстровані світлиною самого автора. Тут же наводиться надзвичайно оригінальна автохарактеристика («Левый берег») чи власне коротка довідка про автора. При бажанні відвідувач сайту має змогу тут же переглянути всі статті автора, зайти на його блог.

Цікаво відзначити, що ця тенденція колись, в газетній практиці двадцять років тому, отримала свій розвиток завдяки щотижневику «2000». Досить популярного у свій час видання, що згодом стало максимально ангажованим і, зрештою, швидко втратило свою популярність серед пересічного українського читача. Проте факт залишається фактом, – саме видавець «2000» увів в практику цивілізоване правило наочно представляти читачам автора того чи іншого матеріалу.

Зауважимо, що саме цей захід в Інтернет-виданні дає можливість редакції певною мірою відмежуватися від авторської концепції аналізу в спеціальній статті, показавши самого автора на світліні, як наочно відповідального за правдивість інформації [5].

Отже, політична аналітика в Україні все більше стає авторською, індивідуальною. Концепція журналіста тепер може не співпадати з генеральною лінією, політичними уподобаннями інвестора. Проте сам ця обставина є в кінцевому результаті, найбільш оптимальним для відвідувача сайту, оскільки дає можливість ознайомитися з різними точками зору, інваріантами вирішення проблеми.

Поява великої кількості журналістів, які пишуть аналітику на політичну тематику, зумовлює не лише конкуренцію між ними, а й виникнення цілої групи наслідувачів, послідовників, що веде, зрештою, до появи шкіл політичної журналістики [6].

Цей процес неважко екстраполювати на майбутнє, виходячи з практики західноєвропейських і американських Інтернет-видань, розвиток яких призвів до появи спеціалізованих наукових та викладацьких центрів по підготовці фахівців у царині політичної журналістики (Німеччина, Франція, Італія). Є всі підстави вважати, що на основі власних українських наукових студій буде покладено процес зародження національних шкіл політичної журналістики. [6].

Обсяг подачі, індивідуальний авторський стиль, творча конкуренція – все це передбачає активний пошук оптимальних методів подачі фактів та їх інтерпретації. Тому аналітична стаття збагачується інформаційними довідками з Інтернету, зарубіжної преси («Левый берег»); заповнена бліц-інтерв'ю інтернет-версія «Зеркало недели»; доповнюється ремарками фахівців («Українська правда»). Коли видання носить явно заідеологізований характер (інтернет-версія щотижневика «Профиль»), то, для створення відчуття об'єктивності, редакція змушена вдаватися до послуг колумністів. Колонки колумністів в принципі створюють видимість наявності альтернативного погляду на перебіг подій. Але коли враховувати, що на колонку відводиться близько 1 500 знаків, а на аналітичну статтю в чотири рази більше, то стає зрозумілим, чия точка зору домінуватиме в свідомості пересічного читача.

Враховуючи, що все більше пересічних громадян України користуються послугами Інтернету, всі, без виключення, сучасні політичні видання в Україні мають свою інтернет-версію. Останнім часом в інтернет-версіях журналістам дозволено публікувати свої політичні статті, огляди, коментарі в повному обсязі, враховуючи той незаперечний факт, що газетно-журнальна шпальта значно обмежує обсяг будь-якого матеріалу.

Завдяки інтернет-версії, і можливості практично вільного спілкування з читачами через чат журналісти, які спеціалізуються в царині політичного аналізу, мають можли-

вість певним чином корегувати, правити концепцію своїх майбутніх матеріалів, враховуючи при цьому реакцію читацької аудиторії, а не досить суб'єктивні відгуки про власну аналітику колег по роботі чи керівників редакції.

Політична аналітика в Україні в форматі Інтернет-видань має значні перспективи розвитку оскільки структура, стиль і формат подачі аналітичних матеріалів постійно видозмінюється. Часто цей процес стає малопередбачуваним, не прогнозованим, як і будь-який процес творчості.

Необхідність систематизації і усвідомлення емпірики на науковому рівні не викликає сумнівів, тим більше, що є всі підстави сподіватися на дальший розвиток демократичних процесів в Україні і свободи слова зокрема.

В доповнення, а певною мірою, для розширення цієї тези слід навести точку зору українських вчених А.Чічановського та О.Старіша, які вважають, що сучасні реалії розвитку технологічної цивілізації призвели до зміни ставлення до комунікації. На їхню думку, за умови, коли в авторитарному суспільстві домінувала комунікація жорсткої вертикальної підпорядкованості, то процес формування єдиного інформаційного простору породив полілог між рівнозначними учасниками [7].

Вітчизняні науковці вважають що система монокомунікацій, себто авторитарного, недемократичного і, звісно, необ'єктивного методу подачі інформації віджила себе. На зміну їй приходить система демократичної комунікації, що спирається на переконання. Важливим і домінуючим важелем в цьому складному соціальному механізмі є політичні інтернет-видання.

Література

1. Лем С. Сумма технологій: Пер. с польского. / С. Лем. – М.: ООО «Издательство АСТ»; СПб.: Tetra Fantastika, 2002/ – 668 с.
2. Даниленко С.І. Громадянський вимір комунікаційної революції. Модернізація суспільних комунікацій від друкарського верстата до соціальних мереж. Монографія / Даниленко С.І. – К.: ІМВ. -2010, С. 250.
3. Маліс О. В. Розвиток Інтернету як комунікативного засобу та його вплив на діяльність суб'єктів політичного процесу в Україні: автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.02 / Маліс Олександр Вячеславович. – К., 2009. – 21 с.
4. Василенко М. К. Аналітична проблемна стаття на сучасному етапі розвитку преси / Василенко М. К. // Наукові записки Інституту журналістики: [наук. зб. / за ред. В. В. Різуна] ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2006. — Т. 23 (квіт.-черв.). – С. 97–112.
5. Воронова М. Ю. Авторська позиція і авторське «я» в політичних портретах-книгах / М. Ю. Воронова // Наукові записки Інституту журналістики: [наук. зб. / за ред. В. В. Різуна] ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2003. —Т. 13 (жовт.-груд.). – С. 59—64.
6. Глушко О. К. Журналістське розслідування: історія, теорія, практика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Олександр Глушко. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Арістей, 2006. – 144 с.
7. Чічановський А.А., Старіш О.Г. Інформаційні процеси в структурі світових комунікаційних систем: Підручник / А.А.Чічановський, О.Г. Старіш. – К.: Грамота, 2010. – 568 с.